

Висновки та перспективи подальших досліджень. У межах маркетингового управління містом пропонується використовувати принципи індикативного планування та управління. Це дасть змогу розробляти і впроваджувати адекватні й ефективні регулятори, що забезпечать процеси маркетингового управління більшою прогнозованістю, прозорістю, відкритістю, а отже, придатністю для моніторингу і відстеження ефективності та функціональної цілеспрямованості.

Кожен із розрахованих індикаторів як результат опрацювання певного інформаційного масиву є окремим об'єктом короткострокового (до 1 р.) та довгострокового (3–10 рр.) планування. На його підставі здійснюється моніторинг та управління економічною системою міста шляхом впливу на формування економічної бази міста та позиціонування його мегатовару на підставі основних конкурентних переваг. Вагома роль у цьому процесі повинна відводитись відслідковуванню тенденцій, що відбуваються у зовнішньому середовищі: зміни, які в ньому настають, в подальшому можуть, з одного боку, спричинити стагнацію певних видів економічної діяльності міста, а з іншого, – сприяти прискореному розвитку нових видів економічної діяльності із високою доданою вартістю їх готової продукції.

У контексті вищесказаного перспективним напрямом подальших досліджень бачиться розроблення інформаційного підґрунтя для формування детальної схеми цілепокладання в межах середньо- та довгострокового планування економічного розвитку малого/середнього міста.

1. Глинський Н.Ю. Оцінювання маркетингової діяльності на рівні міста на підставі інтегрального показника конкурентоспроможності / Н.Ю. Глинський // Вісник наукових праць з економіки «Прометей». – 2009. – №2. – С. 137–142. 2. Глинський Н.Ю. Теоретичні та прикладні аспекти розроблення методики оцінювання ефективності маркетингової діяльності на рівні міста / Н.Ю. Глинський // Вісник НУ «Львівська політехніка» «Проблеми економіки та управління». – 2009. – №640. – С. 55–63. 3. Державні будівельні норми [WWW document]. URL http://search.ligazakon.ua/l_doc2.nsf/link1/FIN2206.html. 4. Мельник А.Ф. Муниципальный менеджмент: навч. посібник / А.Ф. Мельник, Г.Л. Монастирський, О.П. Дудкіна. – К.: Знання, 2006. – 423 с. 5. Шаранов О.Д. Системний аналіз / О.Д. Шаранов, Л.Л. Терехов, С.П. Сіднев. – К.: Вища шк., 1993. – 303 с.

УДК 338.241.2

Н.І. Горбаль, О.І. Дорош

Національний університет “Львівська політехніка”

ОЦІНЮВАННЯ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ ЛЬВІВСЬКОЇ ОБЛАСТІ

© Горбаль Н.І., Дорош О.І., 2010

Проаналізовано сутність поняття «конкурентоспроможність (КСП) регіону», окремі підходи до її оцінювання та описано рівень КСП Львівщини в 2010 р. порівняно з іншими регіонами України та основними країнами світу за рейтингом ВЕФ.

Ключові слова: конкурентоспроможність регіону, Індекс глобальної конкурентоспроможності.

In the article the definition of the term “competitiveness of the region”, some approaches to its estimation are analyzed and the level of competitiveness of Lviv region comparing to other regions and countries in the year 2010 as to the estimation of the WEF is described.

Keywords: competitiveness of the region, Global competitiveness index.

Постановка проблеми. Досвід країн із розвинутою економікою засвідчує значну роль регіонів у досягненні міжнародної КСП країни та її підприємств-виробників, адже розвиток регіонів забезпечує можливість стійкого розвитку економіки загалом. Якщо країна намагається здобути глобальні конкурентні переваги, то необхідна відповідна стратегія КСП як на загальнонаціональному, так і на регіональних рівнях. А в умовах несформованої ринкової економіки в Україні такий фактор має особливий вплив.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання підвищення КСП країн, регіонів, галузей, підприємств, товарів є об'єктом дослідження багатьох науковців, зокрема: Л.Л. Антонюк, Базилюк Я.Б., А.Е. Воронкової, Р.А. Довбуша, В.Д. Жука, Ю.Б. Іванова, О.С. Кузьміна, Д.А. Максим'юка, В.А. Павлової, О.Д. Павловської, І.О. Піддубного, М. Портера, В.І. Савчука, Д.А. Коржа, І.Ю. Сіваченка, Р.А. Фатхутдінова, О.Б. Чернеги, В.Г. Шинкаренка, О.С. Шнипка, у працях яких висвітлено сутність, особливості, методики

управління КСП різних об'єктів [1–6]. Та актуальним залишається оцінювання, вивчення особливостей і розробка методик підвищення КСП регіонів України в загальній системі управління КСП на мікро-, мезо- та макрорівнях.

Цілі статті. Основним завданням роботи є дослідження поняття «КСП регіону», методик її оцінювання, аналіз КСП регіонів України, зокрема Львівщини, з метою виявлення їх конкурентних переваг та недоліків, вироблення рекомендацій із підвищення КСП.

Виклад основного матеріалу досліджень. Виділяють такі три основні рівні, на яких здійснюють управління КСП: 1) мікрорівень, на якому управляють КСП товарів, а також КСП підприємств; 2) мезорівень, на якому управляють КСП галузей, кластерів; 3) макрорівень, на якому управляють КСП країн, територій, регіонів [3]. Об'єктом дослідження у цій статті є найвищий – макрорівень, а саме – КСП регіонів.

Конкурентоспроможність регіону визначають за рівнем КСП товарів і організацій у ньому, і рівень КСП усіх регіонів зумовлює рівень КСП країни загалом. Разом із тим, оскільки регіон є підсистемою системи вищого рівня – країни, то його КСП і ефективність функціонування залежить від впливу на нього з боку системи (країни), і багато показників його КСП збігаються із відповідними показниками країни. Головним показником КСП регіону Р. Фатхутдінов [7] пропонує вважати якість життя населення як мету соціально-економічної системи, на основі чого виділяє такі показники КСП регіону (табл. 1). Перші п'ять показників є стратегічними, а решта – тактичними, результуючими. Головний із них – якість життя населення. Більшість показників автор рекомендує визначати в абсолютному й відносному значенні – порівняно з нормативами, встановленими міжнародними, національними чи регіональними нормативними актами, стандартами тощо.

Таблиця 1

Показники КСП регіону та їх значущість [7]

Показники	Значущість показника
1. Витрати з усіх офіційних джерел (державний, регіональний, муніципальний бюджети тощо) на розвиток людини (освіта, культура, охорона здоров'я), % від обсягу всіх джерел	0,15
2. Інвестиційна активність у регіоні, % від валового регіонального продукту (ВРП)	0,06
3. Інноваційна активність (відносна вага інноваційних підприємств за обсягами виробництва), %	0,05
4. Активність малого бізнесу (частка малих підприємств за обсягом виробництва), %	0,04
5. Ефективність використання природних і виробничих ресурсів	0,04
6. Стан довкілля в регіоні	0,04
7. Рівень політичної стабільності у країні, економічної й фінансової безпеки населення в регіоні	0,04
8. Індекс розвитку людського потенціалу (ІРЛП)	0,04
9. Експорт, % ВРП	0,03
10. Відносна вага (за обсягом виробництва) підприємств, конкурентоспроможних на міжнародному ринку, %	0,04
11. Відносна вага (за обсягом виробництва) підприємств, конкурентоспроможних на національному ринку, %	0,03
12. Відносна вага збиткових підприємств, %	0,04
13. ВРП на душу населення	0,03
14. Рівень безробіття в регіоні, %	0,03
15. Відношення середньої заробітної плати в регіоні до середньої у країні	0,04
16. Відношення доходів 5 % найбагатшого населення до 5 % найбіднішого	0,03
17. Рівень споживання людиною матеріальних благ і послуг	0,05
18. Середня тривалість життя, років	0,07
19. Якість життя населення регіону	0,15

У 2010 р. Всесвітній економічний форум (ВЕФ) і Фонд «Ефективне Управління» (Україна) [8, 9] за методикою обчислення Індексу глобальної конкурентоспроможності (ІГК) втретє за останні роки провели дослідження КСП обраних двадцяти областей України, що сумарно виробляють близько 90 % українського ВВП.

Розрахунок ІГК ґрунтується на дванадцяти складових, кожен з яких складається з певного набору показників, що, своєю чергою, складаються зі статистичних даних та даних, отриманих шляхом опитування керівників компаній. Згідно з методологією розрахунку ІГК, дванадцять складових КСП виділені у три окремі субіндекси («основні вимоги», «засоби покращання ефективності» та «фактори інновації і розвитку»), що мають вплив на рівень КСП регіону відповідно до стадії його розвитку.

Застосування методології ІГК дало змогу порівнювати КСП українських регіонів і між собою (рис. 1), і в міжнародному контексті (регіони порівнюються також з іншими країнами, що увійшли до звіту про глобальну КСП) (табл. 2).

У 2010 р. провідне місце в рейтингу, як і в минулі роки, посіло місто Київ, що має 4,21 бала (у міжнародному рейтингу місто посідає 59-те місце поряд з такими країнами, як Угорщина і Панама). За Києвом із незначним відставанням йде Дніпропетровська область, яка набрала 4,12 бала. Далі йдуть Закарпатська і Львівська області (67-ме і 69-те місця в глобальному рейтингу на рівні з Уругваєм і Румунією) і АР Крим з Донецькою областю (72-ге і 73-те місця, між Казахстаном і Латвією). Замикає умовну групу лідерів Харківська область, яка набрала 4,04 бала (посідає 76-те місце між Колумбією і Єгиптом).

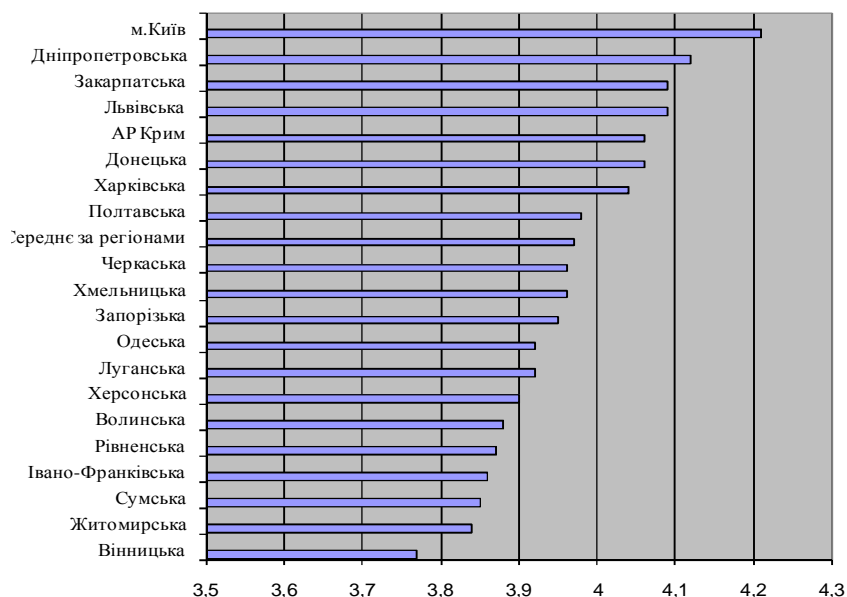

Рис. 1. Рейтинг регіонів України за Індексом глобальної КСП (GCI) у 2009–2010 рр. [8]

До другої групи зарахували області, значення індексу КСП яких дорівнює або є трохи меншим за середній бал двадцяти областей (3,97). Так, Полтавська, Черкаська і Хмельницька області посіли 87-ме, 88-ме і 89-те місця в глобальному рейтингу КСП. Запорізька, Одеська, Луганська і Херсонська області також ідуть щільною групою, набравши бали від 3,90 до 3,95 (Херсонська область посіла 100-те місце в міжнародному рейтингу поряд із Лівією і Аргентиною).

У третій групі представлені шість областей, які отримали найнижчі бали. Волинська, Рівненська та Івано-Франківська області (посіли 102–104 місця поряд з Аргентиною і Гондурасом). Сумська, Житомирська і Вінницька області замикають регіональний рейтинг (при цьому Вінницька область посіла 111-те місце між Сенегалом і Сербією).

Загалом більшість регіонів (крім Запорізької, Вінницької обл. та АР Крим) зберегли свої місця в рейтингу конкурентоспроможності за 2009–2010 рр. порівняно з минулим роком. У 2009–2010 рр. розрив в міжнародному рейтингу між регіонами з найкращим і найгіршим рейтингом склав 52 позиції, що менше ніж у 2009 році (70 позицій). Це значно нижче, ніж відмінність в рівні ВРП на душу населення, яка досягає 35–100 % (не враховуючи Київ). Найбільші відмінності між регіонами – за чинником «інфраструктура» (розрив 2,42), найменшим є контраст за чинником «рівень розвитку фінансового ринку» (розрив 0,57). Як і раніше, в глобальному рейтингу українські регіони показують порівняно високі результати за складовими «охорона здоров'я і початкова освіта», «вища освіта і професійна підготовка», а також «ефективність ринку праці».

Характеризуючи КСП Львівської області, варто зазначити, що вона посідає п'яте місце серед 27-ми регіонів України за чисельністю населення та 9-те за внеском у ВВП України. В області проживає близько 5,5 % населення України, виробляється близько 3,7 % ВВП країни. Валовий регіональний продукт Львівської області становить 68 % від загальнонаціонального показника (13 902 грн. на особу 2008 року). У 2008 році економіка регіону продемонструвала помірні темпи зростання, ВРП збільшився на 0,8 % проти 2,1 % загалом по Україні.

У глобальному рейтингу КСП Львівська область знаходиться на 69-му місці, наближаючись за рейтингом до Уругваю. У регіональному рейтингу КСП посідає третє місце згідно з субіндексом «базові вимоги», шосте місце – за субіндексом «фактори підвищення ефективності» та п'яте місце – у позиції «фактори інновацій та розвитку бізнесу» (табл. 3).

**КСП регіонів України у 2009–2010 рр.
порівняно з країнами світу [8, 9]**

Рейтинг	Країна/Економіка/Регіон	Бал	Рейтинг	Країна/Економіка/Регіон	Бал	Рейтинг	Країна/Економіка/Регіон	Бал
1	Швейцарія	5,59	51	Індія	4,30	101	Аргентина	3,90
2	США	5,59	52	Азербайджан	4,30	102	Волинська	3,88
3	Сінгапур	5,54	53	Литва	4,29	103	Рівненська	3,87
4	Швеція	5,50	54	Індонезія	4,26	104	Івано-Франківська	3,86
5	Данія	5,46	55	Коста-Ріка	4,24	105	Гондурас	3,85
6	Фінляндія	5,43	56	Бразилія	4,22	106	Сумська	3,85
7	Німеччина	5,36	57	Маврикій	4,22	107	Житомирська	3,84
8	Японія	5,36	58	Угорщина	4,21	108	Грузія	3,81
9	Канада	5,32	59	Київ	4,21	109	Ямайка	3,80
10	Нідерланди	5,32	60	Панама	4,20	110	Сенегал	3,78
11	Гонконг	5,22	61	Мексика	4,18	111	Вінницька	3,77
12	Тайвань, Китай	5,20	62	Туреччина	4,16	112	Сербія	3,76
13	Великобританія	5,19	63	Чорногорія	4,15	113	Сирія	3,76
14	Норвегія	5,16	64	Російська Федерація	4,15	114	Домінік. Республіка	3,75
15	Австралія	5,15	65	Дніпропетровська	4,12	115	Албанія	3,72
16	Австрія	5,12	66	Румунія	4,10	116	Вірменія	3,71
17	Франція	5,12	67	Закарпатська	4,09	117	Кенія	3,66
18	Бельгія	5,08	68	Уругвай	4,09	118	Нігерія	3,65
19	Республіка Корея	5,00	69	Львівська	4,09	119	Танзанія	3,59
20	Нова Зеландія	4,98	70	Ботсвана	4,08	120	Пакистан	3,58
21	Люксембург	4,96	71	Казахстан	4,07	121	Суринам	3,56
22	Катар	4,95	72	АР Крим	4,06	122	Бенін	3,56
23	ОАЕ	4,92	73	Донецька	4,06	123	Гаяна	3,55
24	Малайзія	4,87	74	Латвія	4,05	124	Еквадор	3,55
25	Ірландія	4,83	75	Колумбія	4,04	125	Бангладеш	3,55
26	Ісландія	4,80	76	Харківська	4,04	126	Лесото	3,54
27	Ізраїль	4,79	77	Єгипет	4,04	127	Уганда	3,53
28	Саудівська Аравія	4,75	78	Греція	4,03	128	Боснія і Герцеговина	3,52
29	Китай	4,73	79	Хорватія	4,03	129	Камбоджа	3,51
30	Чилі	4,69	80	Намібія	4,03	130	Камерун	3,50
31	Чеська Республіка	4,66	81	Марокко	4,03	131	Замбія	3,50
32	Бруней Дарессалам	4,64	82	В'єтнам	4,02	132	Венесуела	3,47
33	Іспанія	4,58	83	Болгарія	4,02	133	Ґана	3,45
34	Кіпр	4,57	84	Сальвадор	4,01	134	Нікарагуа	3,43
35	Естонія	4,55	85	Перу	4,01	135	Кот-д'Івуар	3,43
36	Таїланд	4,55	86	Шрі-Ланка	4,00	136	Монголія	3,43
37	Словенія	4,55	87	Полтавська	3,98	137	Ефіопія	3,43
38	Бахрейн	4,54	88	Середнє за регіонами	3,97	138	Малаві	3,42
39	Кувейт	4,53	89	Черкаська	3,96	139	Мадагаскар	3,41
40	Туніс	4,49	90	Хмельницька	3,96	140	Болівія	3,41
41	Оман	4,49	91	Гамбія	3,96	141	Таджикистан	3,38
42	Пуерто-Ріко	4,48	92	Гватемала	3,95	142	Киргизька Республіка	3,35
43	Португалія	4,40	93	Запорізька	3,95	143	Парагвай	3,35
44	Барбадос	4,35	94	Македонія	3,95	144	Непал	3,34
45	ПАР	4,34	95	Алжир	3,94	145	Тимор	3,26
46	Польща	4,32	96	Одеська	3,94	146	Мавританія	3,24
47	Словаччина	4,30	97	Луганська	3,92	147	Буркіна-Фасо	3,23
48	Йорданія	4,30	98	Тринідад і Тобаго	3,91	148	Мозамбік	3,22
49	Італія	4,30	99	Філіппіни	3,90	149	Малі	3,21
50	Мальта	4,30	100	Лівія	3,90	150	Чад	2,87

Результати оцінки складових Індексу глобальної КСП Львівської області

Складові індексу	Значення для Львівської обл.	Середнє значення по Україні	Найвище значення серед країн світу
Загалом ІГК	4,1	3,96	5,6
Базові вимоги	4,2	3,96	6,0
Державні та приватні інституції	3,7	3,1	6,1
Інфраструктура	3,7	3,39	6,6
Макроекономічна стабільність	н/д	3,96	6,6
Охорона здоров'я та початкова освіта	5,4	5,41	6,5
Підсилювачі ефективності	4,1	4,05	5,7
Вища освіта та професійна підготовка	4,4	4,38	6,0
Ефективність ринку товарів	4,0	3,74	5,8
Ефективність ринку праці	4,8	4,57	5,9
Рівень розвитку фінансового ринку	3,5	3,56	5,9
Оснащення новітніми технологіями	3,2	3,37	6,2
Розмір ринку	н/д	4,67	6,9
Чинники розвитку та інноваційного потенціалу	3,5	3,42	5,7
Рівень розвитку бізнесу	3,7	3,63	5,9
Інновації	3,3	3,21	5,8

Примітка. Складено авторами за джерелом [8].

Львівська область лідирує серед 20-ти регіонів за рівнем розвитку фінансового ринку. З конкурентних переваг керівники підприємств називають доступ до ринку фінансових ресурсів, капіталу та наявність венчурного капіталу. Показник надійності банків дещо нижчий за середній в областях. При цьому Львівська область посідає лише 112-те місце за розвитком фінансового ринку в глобальному рейтингу, що відображає незадовільну ситуацію загалом в Україні. Незважаючи на високий індекс у регіональному рейтингу, область займає 121-му позицію за складником «розвиток фінансових ринків» – така ситуація відображає незадовільну економічну ситуацію загалом по Україні.

Інноваційний потенціал – друга сфера, у якій Львівська область має конкурентні переваги. Здебільшого це пояснюється порівняно активним співробітництвом між бізнесом та вищими навчальними закладами, а також високою якістю науково-дослідних інститутів. Керівники також вказали під час опитування на високий рівень витрат компаній області на науково-дослідницькі розробки. Отже, за цим складником КСП Львівська область посідає високе 55-те місце у глобальному рейтингу і межує з такими країнами, як Мальта, Сенегал та Польща. Нарешті Львівська область посідає третє місце у регіональному рейтингу щодо рівня КСП інституцій.

На думку керівників підприємств, КСП державних інституцій у області є вищою, аніж приватних. Показники, за якими область отримала високий рейтинг, – державне регулювання та ефективність правової системи. Водночас результати оцінки захисту прав власності не однозначні. Так, якщо захист прав інтелектуальної власності оцінюється дуже високо, то рівень визначеності та захисту законом права власності загалом відповідає середньому балу по Україні. Представники бізнесу також зазначили, що чиновники часто приймають рішення, керуючись інтересами наближених до них компаній чи осіб. Незважаючи на згадану проблему корупції, за таким показником, як невідповідність державних витрат, Львівська область отримала високі оцінки. Втрати бізнесу через злочинність також дуже низькі (14-те місце в глобальному рейтингу).

На думку керівників підприємств, ефективність ринку праці – одна з найнижчих серед українських областей (19-те місце у регіональному рейтингу). Також Львівська область програє іншим областям за такими показниками: гнучкість визначення заробітної плати, наявність професійного менеджменту та взаємодія між роботодавцями та робітниками. При цьому проблема «відтоку мізків» не стоїть так гостро, як в інших регіонах.

Загальний рівень розвитку бізнесу у Львівській області також істотно нижчий, ніж в інших регіонах (16-те місце у регіональному та 104-те місце у глобальному рейтингу КСП). Представники бізнесу зазначають, що в області не вистачає постачальників, хоча якість наявних оцінюють порівняно високо. В області фактично відсутній розвиток кластерів (142-ге місце в глобальному рейтингу).

І нарешті третьою найслабшою сферою КСП області є «охорона здоров'я та початкова освіта». При цьому рейтинг Львівської області все ж таки вищий за середній в Україні (сьоме місце з 20-ти регіонів). Область отримала низькі бали переважно за рахунок кількісних (статистичних) даних у сфері освіти. Подібна ситуація спостерігається і під час оцінювання складника «вища освіта та професійна підготовка». Так, кількість учнів на усіх рівнях освітньої системи (початкова, середня та вища освіта) в області набагато менша, ніж в інших областях. Однак така ситуація компенсується тим, що якість освіти бізнес оцінює порівняно високо.

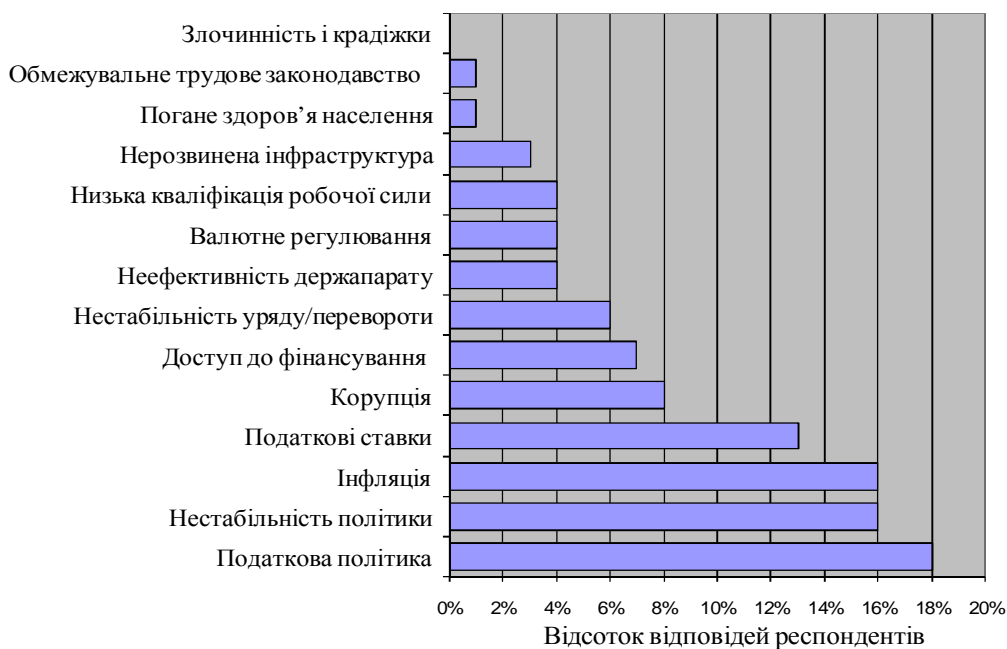

Рис. 2. Найпроблемніші аспекти ведення бізнесу у Львівській області за результатами опитування керівників підприємств [8]

До значних проблем ведення бізнесу у Львівській області опитані керівники підприємств зараховують податкову політику (18 %), нестабільність політики (16 %) та інфляцію (16 %) (рис. 2), що загалом відповідає результатам по Україні.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Проаналізовано сутність поняття «конкурентоспроможність регіону», окремі підходи до її визначення, оцінено її рівень для окремих регіонів України за Індексом глобальної конкурентоспроможності. Констатовано, що Львівська область лідирує за рівнем розвитку фінансових ринків, посідає другу та третю позиції у регіональному рейтингу за складниками «інновації» та «інституції», натомість програє іншим регіонам за рівнем ефективності ринку праці та розвитку бізнесу. Податкова політика та нестабільність політики – основні чинники негативного впливу на умови ведення бізнесу в області. У подальших дослідженнях варто висвітлити можливі шляхи підвищення КСП регіонів України й Львівської області зокрема.

1. Антонюк Л. Л. Міжнародна конкурентоспроможність національної економіки в умовах глобалізації: автореф. дис. ... д-ра економ. наук : спец. 08.05.01 «Світове господарство і міжнародні економічні відносини» / Л. Л. Антонюк. – К., 2004. – 39 с. 2. Базиліук Я. Б. Умови формування і стратегія забезпечення конкурентоспроможності національної економіки : автореф. дис. ... канд. економ. наук : спец. 21.04.01 «Економічна безпека держави» / Я. Б. Базиліук. – К., 2001. – 16 с. 3. Кузьмін О. Є. Управління міжнародною конкурентоспроможністю підприємства : підруч. / О. Є. Кузьмін, Н. І. Горбаль. – Львів : Компакт-ЛВ, 2005. – 304 с. 4. Павловська О. Д. Конкурентоспроможність національних економік в умовах інвестиційної глобалізації : автореф. ... канд. економ. наук : спец. 08.05.01 «Світове господарство і міжнародні економічні відносини» / О. Д. Павловська. – К., 2004. – 18 с. 5. Піддубний І. О. Управління міжнародною конкурентоспроможністю підприємства : навч. посіб. / І. О. Піддубний, Л. І. Піддубна. – Х.: ІНЖЕК, 2004. – 264 с. 6. Шнипко О. С. Національна конкурентоспроможність: сутність, проблеми, механізми реалізації / О. С. Шнипко. – К.: Наук. думка, 2003. – 334 с. 7. Фатхутдинов Р.А. Стратегический маркетинг. – 2-е изд. – СПб.: Изд-во «Питер», 2002. – 448 с. 8. Звіт про Конкурентоспроможність України – 2010. Назустріч економічному зростанню та процвітанню / Фонд «Ефективне управління», 2010. – Режим доступу : <http://www.feg.org.ua>, 9. <http://www.weforum.org>.